

Preek gehouden op 25 februari 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Matteüs 15: 21 – 28 (NBV21)
door dr. Cristina Pumplun

Herr, ich danke dir, dass du zornig bist gewesen: "Ik loof U, Heer! U was woedend op mij." Het zijn woorden van de profeet Jesaja en straks de woorden van het openingskoor van de cantate van Johann Gottfried Stölzel. Een woedende God: ik denk dat er hier vanmiddag mensen zijn die daarom ooit afgehaakt zijn, die de kerkdeuren achter zich dicht hebben laten vallen om nooit meer terug te keren, behalve dan misschien voor een cantatedienst. En er zijn er die van horen zeggen een idee hebben van het christelijk geloof, die op basis van wat er - bijvoorbeeld in de Nederlandse literatuur door o.a. Jan Siebelink en Maarten 't Hart - over is geschreven, geloof als een achterhaald systeem beschouwen. Hoogstens moet je het voor de cultuur - de cantates en Passionen van Bach onder andere - op de koop toe nemen.

Een woedende God.... Omdat ik noch in de ene, noch in de andere van de zonet genoemde categorieën val – want opgegroeid in een liberaal geloofsmilieu – heb ik zelf geen trauma's opgelopen van zo'n negatief godsbeeld. Maar eerlijk gezegd liep ik de afgelopen weken wel dagelijks langs de posters waarop de cantate van vanmiddag wordt aangekondigd met een gevoel van 'au'. Dat de Heer gedankt wordt voor zijn woede: het doet denken aan ouderwetse opvoedingsmethoden volgens het principe "wie de Heer lief heeft, tuchtigt hij". Nee, zo niet mijn godsbeeld, en zo niet een God waar ik voor in kan staan en waardoor ik me geroepen voel om zijn Woord te verkondigen.

Door eerdere ervaringen met de soms ook wrange woorden uit de cantates van Bach weet ik, dat de muziek meestal helpt om met zulke schurende teksten om te gaan. Dan luister ik naar de muziek van de betreffende cantate in het kader van de voorbereiding op de dienst. Alleen ging dat met Stölzels cantate niet. We beleven immers vandaag een Nederlandse, en misschien zelfs een wereldpremière. Opnames zijn er niet en de editie van de handschrift van Stölzels cantate is speciaal voor deze dienst gemaakt. Om dus inspiratie te vinden in de muziek, mocht ik bij een repetitie van het Westerkerkkoor aanwezig zijn. Omringd door de alten liet ik mij meenemen in de flow van de noten. En toen gebeurde het toch weer: de muziek zette mij met al mijn weerstand tegen de tekst op mijn nummer. Want natuurlijk zit er een scherp accent

op het woord 'zornig', en JanJoost beklemtoonde dat ook in de repetitie. Maar uiteindelijk blijkt de muziek met dynamische kracht toe te leiden naar het eind van het bijbelvers: "...und tröstet mich." De schoonheid waarmee de troost van God bezongen wordt, raakte me juist in al mijn verzet tegen Gods woede, die me in de weg had gezeten. Want de dank blijkt uiteindelijk ook te zitten in de troost, die een mens kan ervaren juist in tijden waarin de ongerijmdheden van ons bestaan, de zorg over oorlog, de angst voor de teloorgang van vrede op zoveel plaatsen, het verdriet over verlies van samenhang in ons samenleven en - last but not least - de zorg om je geliefden en het verlies in je eigen leven.

Troost kun je ervaren te midden van woedende golven die over je heen komen – onafhankelijk of je dat nu wel of niet aan God toeschrijft – door nabijheid en zorgzaamheid, muziek die raakt tot in de ziel, dat mensen zich blijven inzetten voor vrede, dat te midden van bommenregens en verwoeste gebouwen levens worden gered en de één zijn leven op het spel zet voor de redding van een ander. Dat zien en je realiseren kan je overeind houden. In essentie kan de toe-wending van de ene mens naar de ander kan levensreddend zijn.

Het is overigens moedig als je daarom kunt vragen. Het recitatief dat straks volgt op het openingskoor in Stölzels cantate vertelt het verhaal van een vrouw die vraagt om hulp voor haar zieke dochter. We lazen het net in de woorden van evangelist Matteüs. En wat een stoere vrouw is zij, de 'Kanaänitische', zoals ze genoemd wordt, en dat betekent, dat ze van over de grens komt. Ze is een vreemdeling en niet Joods zoals Jezus. Ze zet de verwachtingen, die wij gewoonlijk hebben als het over Jezus gaat op z'n kop. Gewoonlijk is hij degene die zonder slag of stoot mensen geneest, hen haalt uit levens, die geen leven zijn. In hem herkennen mensen de goede God. Maar dan dit! De vrouw toont zich aan Jezus in haar nood, haar kwetsbaarheid, maar zij ontmoet bij hem enkel botheid. Je vraagt je af, wat de schrijver Matteüs bezielde heeft om dit verhaal op te nemen in zijn evangelie, dat toch een 'goede boodschap' hoort te zijn. Waarom zo'n massieve afwijzing?

Wellicht omdat dat een hele menselijke reactie is en dat het voor de verteller heel belangrijk was dat Jezus volop een mens is geweest en zo ook een mens die het allemaal te veel kan worden, die rust nodig heeft, die tegen een burn out aan kan zitten, die niet altijd ruimdenkend is en ook in hokjes denkt. En dan trekt zo'n vrouw, een buitenlandse, op fascinatie. Wie weet, herkennen en erkennen we dat we het in onszelf

tegenkomen en vervult ons met een diepe schaamte en angst. Want zo behoorlijk onaangepaste wijze je aandacht! Ja, het gaat blijkbaar om een ernstig en langdurig zieke dochter, maar hij voelt zich niet geroepen. Hij maakt zich ervan af met een flauwe grap over honden en kruimels op de grond. Maar zij pakt dat op en dient hem heel gevat en vlijmscherp van repliek.

Wat maakt deze vrouw zo sterk? Dat zou wel eens de dynamische kracht van de liefde kunnen zijn: de liefde voor haar kind, die zo krachtig is, dat ze Jezus tot inzicht brengt. Hij keert zich naar haar toe en hoort en ziet haar eindelijk echt. Haar diepe vertrouwen en liefde zijn de krachten die dit vastgelopen contact in beweging brengen als een soort heilige woede.

En daarmee zijn we weer bij die woede, waarbij het wel zo is dat in de cantate over Gods woede wordt gezongen, maar dat in het verhaal de vrouw degene is, die kwaad is. Ja, er is een barse Jezus en er zijn geïrriteerde leerlingen, maar wie werkelijk de woede in haar buik voelt is de vrouw. Zo aandringen, je niet knollen voor citroenen laten verkopen, je niet weg laten zetten als vreemdeling, maar die man tegenover je ermee confronteren dat hij discrimineert! Dat is woede die uiteindelijk ten leven leidt.

Heilige woede, die zo nodig is voor het verzet! Verzet tegen corrupte machtssystemen, tegen hardnekkig misbruik van de aarde en van mensen, verzet tegen onrechtvaardigheid, inhalig eigenbelang en oorlog. Verzet in daden en in woorden, verzet met kaarsen en met bloemen, geschreeuwd, gezongen verzet, verzet met zwijgen en stilte. Of ook een vanuit de diepte van wanhoop gestelde vraag: dat kan verzet zijn. "Iemand stelt de vraag" is de titel van een gedicht van Remco Campert:

*Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden*

*zoals storm met zacht geritsel in de tuin
of de kat die de kolder in z'n kop krijgt*

*zoals brede rivieren
met een kleine bron
verscholen in het woud*

*zoals een vuurzee
met dezelfde lucifer
die de sigaret aansteekt*

*zoals liefde met een blik
een aanraking iets dat je opvalt in een stem*

*jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet*

en dan die vraag aan een ander stellen.

Amen.